

Asia: VN/17850/2022

Lausunto Ikäohjelmaa koskevasta valtioneuvoston periaatepäätöksestä

Osio 2: Arvioi läpileikkaavien teemojen tarkoituksenmukaisuutta

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti läpileikkaavia teemoja koskien

o Pidämme Ikäohjelman valmistelun erityisenä puutteena sitä, ettei sen valmistelun aikana ole hyödynnetty järjestökentän, erityisesti eläkeläisjärjestöjen tai esimerkiksi Suomen Punaisen Ristin osaamista. Viralliset lausuntapyynnöt on rajattu pelkästään julkiseen sektorin toimijoille. Ikäohjelman valmistelussa olisi pitänyt järjestökentän lisäksi kuunnella myös sisällön kannalta keskeisiä yksityisen sektorin toimijoita.

o Tavoite poikkihallinnollisuudesta ja läpileikkaavuudesta ei toteudu lausunnon tässä vaiheessa: miten esimerkiksi TYÖ2030 -ohjelman tavoitteet koskien ikäihmisten työllistymistä integroituvat ikäohjelmaan? Näkökulmana olisi pitänyt olla selkeämmin julkinen ja yksityinen sektori sekä vapaaehtoiskentä yhdessä tavoittelemassa ikäkyvykästä Suomea.

o Vapaaehtoistoimintaa on käsitelty useassa kohdassa ikäohjelman luonnosta ja erityisesti omassa aluvuossa 3.4. Suomessa vapaaehtoistyön vuosittaiseksi rahalliseksi arvoksi on arvioutu kolme miljardia euroa. Vapaaehtoistoiminta tuottaa ennen kaikkea henkistä ja fyysistä hyvinvointia, jota ei kuitenkaan voi laskea suoraan rahassa. Vapaaehtoistoiminnalla on merkittävä rooli tavoitellessa ikäkyvykästä Suomea. Siksi vapaaehtoistoiminnan pitkäjänteinen rahoitus on turvattava.

o Pidämme puutteena sitä, ettei ravitsemuksen ja päihteiden vaikutusta ikäihmisten hyvinvointiin ja ikääntyneen väestön mielenterveyteen käsitellä ohjelmassa lainkaan. Entä miten havaitaan haasteet ja arjen ongelmat esimerkiksi silloin kun ihminen jää eläkkeelle/on eläkkeellä, jolloin hän ei ole enää työyhteisön kontrollin ja työterveyden palveluiden piirissä.

Osio 3: Arvioi vaikuttavuustavoitteisiin kytkeytyvien tarkempien tavoitteiden ja toimenpiteiden täsmennyksen tarvetta

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen: Ikääntyvien työikäisten työkyky on parantunut ja työurat ovat pidentyneet kokonaisuudesta:

o Taloudellisen varautumisen näkökulmasta tarkasteltuna tärkeä tavoite olisi varautuminen eläkevuosiin viimeistään 15–20 vuotta ennen tavoite-eläkeikää. Elintapojen (liikunta ja ravitsemus,

Päivämäärä

päihteet) kannalta varautumisen lähtökohtana tulisi pikemmin olla koko elämänmittainen terve arki, jolloin elintavoista johtuvia sairauksia voitaisiin ehkäistä paremmin.

o Huoltosuhteen heiketessä on tavoitteena nostaa työllisyysastetta. Uusien työpaikojen on synnyttävä ensisijaisesti yksityiselle sektorille, mikä samalla tukisi julkisen sektorin ja erityisesti hoitotyön ja sosiaalipalveluiden rahoittamista.

o Julkisen sektorin sosiaali- ja terveystalouden rahoituksen lisäksi haasteena on riittävä hoitohenkilökunta. Samaan aikaan, kun hoitoalalla on työvoimapula, nousee työssä olevan hoitohenkilöstön keski-ikä. Osa eläkeiän saavuttaneista hoitajista haluaa työskennellä vielä eläkkeellä, joten hoitohenkilöstön lupakäytäntöjä ja koulutusta ei pidä rajata vain työikäisiin.

o Ikäohjelman luonnoksessa on sivuutettu eläkkeellä olevan väestön työssäkäynti. Ilmarisen selvityksen mukaan 64 prosenttia eläkkeellä olevista haluaisi edelleen työskennellä ja 37 prosenttia on työskennellyt eläkkeellä.

o Työurien loppuvaiheeseen tarvitaan joustoa (esim. lyhyempi työaika, työn kuormittavuuden vähentäminen, mahdollisuus kouluttautua uuteen työtehtävään vielä kuusikymppisenä, kuntoutus, vuorotyön vaihtaminen säännölliseen työaikaan jne.), jolla mahdollistetaan ikääntyneen työväestön jaksaminen työelämässä ja elinvoimaiset eläkevuodet. Työterveyden tuki ikääntyvälle työväestölle on tärkeä, ja työsuojelullisia toimenpiteitä tulee tarvittaessa kohdentaa ikääntyneelle työväestölle. Toimivaksi osoittautuneen työterveyden resurssit on turvattava, jotta työssäkäyvien toimintakyvyn ylläpitoa voidaan tulevaisuudessa tukea aina työuran viimeisiin vuosiin – seitsemäänkymmeneen ikävuoteen ja vielä sitä vanhemmaksi (tulevaisuuden eläkeikä) - asti.

o Työurat ovat pidentyneet työuran loppupäästä. On kuitenkin huomattava, että osalla maahanmuuttajista työeläkekertymä saattaa jäädä keskivertoa selvästi pienemmäksi, koska he ovat aloittaneet työuransa Suomessa vasta vanhemmalla iällä. Haasteena voi myös olla se, että osalla kulttuuri ja totut käytännöt estävät maahanmuuttajanaisia olemasta ansiotyössä. Maahanmuuttajien kotouttamisessa on kiinnitettävä erityistä huomiota henkilöiden mahdollisuuksiin työllistyä silloin, kun maahanmuuton syynä ei ole työn perässä Suomeen muuttaminen. Kotouttamisen lainsäädäntöä on uudistettava. Lähtökohdaksi on otettava osallisuus yhteiskunnasta vastuineen ja velvoitteineen.

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen läkkäät ovat toimintakykyisiä pidempään kokonaisuudesta:

o Tieteeseen ja lääketieteeseen panostamalla voidaan mahdollistaa useammalle suomalaiselle lisää toimintakykyisiä vuosia. Pidämme tärkeänä tutkimusrahoituksen turvaamista mm. seuraavien sairauksien tutkimukseen: muistisairaudet, sydän- ja verisuonitaudit, diabetes, syöpäsairaudet, reuma ja Parkinsonin tauti.

o Tällä hetkellä yhteiskunnan (kunnat) tarjoamat mahdollisuudet toiminnalliseen ja virikkeelliseen arkeen (liikunta- ja kulttuuripalvelut) vaihtelevat paljon riippuen maantieteellisestä sijainnista. Samoin on eroja asiakasmaksujen välillä. Ikäihmisten toimintakyvyn edistämisen kannalta on tärkeää, että kunta pystyy tarjoamaan mahdollisimman monipuolisesti liikunta- ja kulttuuritoimintaa matalalla kynnyksellä.

Päivämäärä

o Yksilötasolla tavoitteena pitää olla selkeämmin terveelliset elämäntavat läpi elinkaaren. Terveelliset ruokailutottumukset, säännöllinen liikunta ja henkisesti virikkeellinen arki ovat tärkeitä toimintakyvyn ylläpidon kannalta kaikissa elämänvaiheissa.

o Maahanmuuttajien osuus ikääntyneistä kasvaa tulevien vuosien aikana. Samalla myös heidän hoidontarpeensa tulee kasvamaan. Esimerkiksi muistisairas maahanmuuttaja saattaa unohtaa suomen kielen tai kotipiirissä koko elämänsä elänyt perheenäiti ei ole koskaan oppinut suomea. Miten tähän haasteeseen on varauduttu?

o Arvostus ja osallisuus yhteiskunnasta edistävät ikääntyneiden toimintakykyä. Ikäohjelmassa tulisi kiinnittää huomiota puutteisiin, jotka koskevat ikääntyneiden mielipiteen huomioimista yhteiskunnassa. Esimerkiksi tutkimushaastattelut (gallupit) kohdistetaan pääsääntöisesti korkeintaan 75- tai 79-vuotiaille. Osaan kyselyistä, jotka koskettavat kaikkia suomalaisia, on kysytty mielipidettä jopa vain alle 65-vuotiailta.

o Ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpitämiseen ja kehittämiseen sekä hyvinvoinnin edistämiseen tarvitaan julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä. Esimerkiksi palveluseteleiden hyödyntäminen ja Kela-korvauksien kasvattaminen yksityisessä terveydenhuollossa (fysikaalinen hoito, lääkäri- ja hammaslääkärikäynnit, jne.) edistävät ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpitoa ja pääsyä hoitoon ajoissa.

o Ikäohjelmassa olisi pitänyt pohtia myös omaishoitajuutta ja sen vaikutuksia ikääntyneiden toimintakykyyn. Kasvava määrä eläkeikää lähestyviä tai jo eläkkeelle jääneitä ihmisiä joutuu toimimaan puolisonsa tai vanhempiansa omaishoitajana. Miten mahdollistetaan työuran jatkaminen ja työssä jaksaminen sekä huolehtiminen omista vanhemmista samaan aikaan? Entä miten pidetään huolta ikääntyneistä puolisoista ja heidän jaksamisestaan omaishoitajana? Mielestämme tarvitaan omaishoitajuutta koskevien asetusten uudelleen arviointia. Tarvitaan joustoja työelämään, esimerkiksi mahdollisuus tehdä etätöitä, joka eräissä tapauksissa voi mahdollistaa oman vanhemman auttamisen ja työelämän yhdistämisen.

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen Vapaaehtoistoiminnalla on vakiintunut asema ikääntyvässä yhteiskunnassa - kokonaisuudesta

o Aikaisemmin kohdassa kaksi toimimme esille sen, että ikäohjelman valmistelun erityisenä puutteena on, ettei sen valmistelun aikana ole hyödynnetty järjestökentän, erityisesti

eläkeläisjärjestöjen tai esimerkiksi Suomen Punaisen Ristin osaamista. Viralliset lausuntapyynnöt on rajattu pelkästään julkiseen sektoriin. Lausuntapyyntöä ei ole esitetty järjestöille tai yksityiselle sektorille. Tämä puute näkyy myös kohdan 3.3 sisällöissä. Eläkeläisjärjestöjä yhtenä merkittävänä vapaaehtoistoiminnan muotona ei ole kyseisessä alaluvussa edes mainittu erikseen.

o Suomessa vapaaehtoistyön vuosittaiseksi arvoksi on arvioutu kolme miljardia euroa. Vapaaehtoistoiminta tuottaa ennen kaikkea henkistä ja fyysistä hyvinvointia, jota ei kuitenkaan voi laskea suoraan rahassa. Vapaaehtoistoiminnalla on merkittävä rooli tavoitellessa ikäkyvykästä Suomea, siksi vapaaehtoistoiminnan pitkäjänteinen rahoitus on turvattava.

o

o Toimenpide-ehdotusten puutteena on myös se, ettei niissä ole otettu kantaa hyvinvointialueuudistukseen ja sen vaikutuksiin koskien järjestöjen rahoitusta ja siten niiden

Päivämäärä

toimintamahdollisuuksia. Tällä hetkellä moni asia on vielä auki tai keskeneräinen käynnissä olevan uudistuksen vuoksi.

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen Teknologia on lisännyt hyvinvointia kokonaisuudesta

o Työkäisillä ja opiskelijoilla on hyvät mahdollisuudet saada opastusta ja koulutusta uusien digitaalisten laitteiden ja sovellusten käyttämiseen. Sen sijaan ikäihmisillä ei ole tällaista mahdollisuutta, eikä tietoteknistä tukea voi laskea sukulaisten varaan. Järjestöt, kuten esimerkiksi eläkeläisjärjestöt, voivat tarjota vapaaehtoistoiminnan kautta opastusta digitaalisten laitteiden käyttöön. Myös kirjastoja voi hyödyntää digi-taitojen opastamisessa.

o Teknologia voi mahdollistaa vuorovaikutuksen etänä, mutta se ei koskaan korvaa fyysisen kohtaamisen merkitystä.

o Pidämme tärkeänä, että otettaessa käyttöön uutta teknologiaa tai digitaalisia palveluita, osallistetaan ikäihmisiä jo suunnitteluvaiheessa. Teknologian on oltava helppokäyttöistä, jolloin voidaan ehkäistä digitaalisen syrjäytymisen riskiä. Teknologian rinnalla tarvitaan jatkossakin mahdollisuus henkilökohtaiseen palveluun.

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen Asuminen ja asuinympäristöt ovat ikäystävällisiä kokonaisuudesta

o Ikäystävällisiä ratkaisuja on mahdollista toteuttaa pienillä muutoksilla, esimerkiksi pitämällä huolta ulkoilualueista ja asentamalla riittävästi ergonomisia penkkejä asutuskeskuksiin ja niiden läheisyyksiin ulkoilualueille.

o Asuinympäristön suunnittelussa on tärkeää osallistaa, kysyä ja huomioida, millaisessa ympäristössä niin vanhat kuin nuoret haluavat asua. Suunnittelu ei saa tapahtua pelkästään siltä pohjalta, miten kunnan viranomaiset näkevät asiat parhaiten.

o Asuinympäristön viihtyisyyttä ja toimivuutta lisää toimiva julkinen liikenne ja hyvät liikenneyhteydet, joskin julkisen liikenteen osalta tavoite voidaan toteuttaa lähinnä tiheään asutuilla alueella.

o Lähipalveluiden merkitys on jatkossakin tärkeä ikäihmisille

o Luonnoksessa todettiin, että 65-vuotta täyttäneistä lähes 80 % asuu omistamassaan kodissaan. Osassa Suomea haasteena on se, että asuntojen arvon laskiessa voi olla haastavampaa saada lainaa tarpeellisiinkin remontteihin. Samoin käytännön ongelmaksi voi osoittautua osassa Suomea asunnon myynti iäkkään ihmisen/pariskunnan halutessa muuttaa kodistaan esimerkiksi terveydellisistä syistä.

o Yhtenä toimenpiteenä ehdotamme kotitalousvähennyksen ulottamista korjausrakentamiseen.

o Keskeisenä tavoitteena pitää olla se, ettei ihminen saa jäädä kotinsa vangiksi, vaan jokaisella on mahdollisuus lähteä ja tulla kotiinsa. Yhtenä haasteena on kuitenkin rakennuskanta. Toisen maailmansodan jälkeen 1940-luvun lopulta 1960-luvulle asti Suomeen rakennettiin paljon hissittömiä kerrostaloasuntoja. Myös tätä ajanjaksoa vanhemmassa rakennuskannassa on paljon

Päivämäärä

hissittömiä kerrostaloja. Huomattava osa näistä kerrostaloista on sellaisia, että niihin on haastavaa jälkikäteen asentaa hissejä.

o Asuinympäristöjen läheisyydessä sijaitsevat matalan kynnyksen ulkoliikuntapaikat ja hyvät kevyen liikenteen ulkoilureitit edistävät ikäihmisten fyysisen kunnon ylläpitoa.

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen Palvelut toteutetaan sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla kokonaisuudesta

o Hyvinvointialueuudistuksessa tapahtuu tällä hetkellä paljon muutoksia, minkä vuoksi on vaikea nähdä toimenpide-ehdotuksessa mainittujen tavoitteiden toteutuvan/toteutuneen.

o Sosiaali- ja terveystaloudissa on kiinnitettävä enemmän huomiota sosiaaliseen hyvinvointiin. Sen sijaan että kotihoidon käynnit kestävät vain muutaman minuutin, on kotikäynneillä oltava aikaa vuorovaikutukseen. Samoin tavoitteena pitää olla se, että hoitava henkilö ei jatkuvasti vaihtuisi.

o Vapaus valita itselle parhaiten sopivat palvelut edistää yksilön hyvinvointia.

Mikä tarkemmista tavoitteista ja toimenpiteistä on mielestäsi erityisen tärkeä vuoteen 2030 mennessä?

- Ikäystävällisen Suomen luominen
- Ikäihmisten arvostuksen lisääminen ja ikäsyrjinnän poistaminen
- Valtiovallan, yksityisen sektorin ja järjestökentän yhteistyön parantaminen tärkeässä tavoitteessa: edistää ikääntyneen väestön toimintakykyä
- Suomalaisen terveystottumuksien (liikunta, ravinto, päihteet) parantaminen
- Ikääntyneiden työllistymiseen liittyvien ratkaisujen kehittäminen ja täytäntöönpano
- Suomen tekeminen houkuttelevammaksi vaihtoehdoksi koulutetuille maahanmuuttajille

Osio 4: Mitä mahdollisuuksia väestön ikääntyminen tuo ja kuinka mahdollisuuksia voitaisi hyödyntää?

- Terveysteknologia voi synnyttää uusia työpaikkoja Suomeen. Myös muualla väestö vanhenee, esimerkiksi Kiinassa, joten markkinat kasvavat tulevaisuudessa.
- Panostamalla lääketieteeseen voidaan parantaa suomalaisten elämänlaatua ehkäisemällä ja parantamalla erilaisten sairauksien hoitoa (muisti- ja sydänsairaudet, syövät, reuma, Parkinson, diabetes, jne.)
- Edistämällä terveellisiä elämäntapoja saadaan lisää toimintakykyisiä työ- ja elinvuosia, millä on myös kansantaloudellinen merkitys

Osio 5: Pohdi vielä lopuksi, mitkä olisivat iäkkäiden asioiden osalta tärkeimmät kehitettävät asiat hallituskauden 2027–2031 aikana?

Yhtenä selkeänä tavoitteena pitää olla sukupolvien välisen yhteisymmärryksen ja arvostuksen lisääminen. Niin nuorempien kuin vanhempien ikäluokkien keskinäinen luottamus ja luottamus tulevaan edistävät kaikkien hyvinvointia ja siten toimintakyvyn ylläpitoa. Tällä hetkellä luottamusta heikentää pitkään jatkunut julkisen talouden velkaantuminen ja vuoden 2022 aikana kiihtynyt inflaatio.

Suomalaisten terveystottumuksia on onnistuttava muuttamaan terveellisimmäksi kuluvan vuosikymmenen aikana. Enemmän matalan kynnyksen liikuntapaikkoja ja kulttuuripalveluiden rahoitus on turvattava. Verotuksen kautta edistetään terveellisempiä ruokailutottumuksia.

Varautuminen ikääntymiseen nostetaan paremmin esille. Yhtenä näkökulmana taloudellinen varautuminen eläkeikaan ja myös asumiseen liittyvät ratkaisut.

Osio 6: Mitä muita asioita haluaisit nostaa periaatepäätöksen kokonaisuudesta?

Seuraavan ikäohjelman periaatepäätöksen valmisteluun on otettava mukaan eläkeläisjärjestöt.

Periaatepäätöksen luonnoksessa ei ole otettu kantaa eläkeläisten taloudelliseen tilanteeseen, ja miten kunkin kohdalla taloudellinen tilanne vaikuttaa toimintakykyyn. Tätä voidaan pitää merkittävän puutteena.

Eläkeläisten taloudellisen tilanteen vaikutuksen ohella on sivuutettu julkisen talouden tasapainon vaikutus ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpitoon. Suomen kohtalon kysymys on se, miten hyvin sosiaali- ja terveydenhuollon menot pysyvät kurissa tulevien vuosien aikana. Samaan aikaan palvelut pitäisi järjestää niitä tarvitseville. Kun vielä vuonna 2010 sosiaalimenot olivat vähän yli 60 miljardia euroa, olivat ne vuonna 2016 jo 69,4 miljardia euroa ja vuonna 2020 menot olivat nousseet jo 75,9 miljardiin euroon. Yksi merkittävä tekijä, joka selittää menojen kasvua, ovat eläkemenot ja sairaus- ja terveyskulujen kasvu. Vastaavasti terveydenhuollon menot olivat vuonna 2019 jo 22 miljardia euroa, kun vastaavat menot olivat vielä vuonna 2016 vähän yli 20 miljardia euroa. Tulevaisuudessa sosiaali- ja terveysmenot voidaan kattaa, mikäli yksityiselle sektorille syntyy riittävästi uusia työpaikkoja. Vastaavasti suomalaisten on elettävä terveellisemmin, jolloin he säilyvät pidempään toimintakykyisinä.

Kansallinen senioriliitto ry

Anneli Taina
puheenjohtaja
anneli.taina@senioriliitto.fi
0400 852 626

Maarit Kuikka
toiminnanjohtaja
maarit.kuikka@senioriliitto.fi
040 580 2494